

УДК 631.177:636

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВИНАРСТВА ТА ВІВЧАРСТВА В УКРАЇНІ

Шацький В.В., д.т.н.

Інститут механізації тваринництва УААН (м. Запоріжжя)

Тел. (061) 286-53-23

Коломієць С.М., к.т.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Тел. (0619) 42-05-70

Анотація – в статті окреслено сучасний стан та викладені пропозиції щодо подальшого розвитку механізованих технологій для свинарства і вівчарства.

Ключові слова – відродження галузі, поголів'я, продуктивність тварин, добовий приріст, породний потенціал, мікроклімат, енергозберігаючі технології, свині, вівці, багатоплідність, експлуатаційна надійність, устаткування бринзороба, вовняне і шубно-хутрове вівчарство.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення населення м'ясними продуктами, як і раніше, залишається однією з найважливіших. Відсутність дефіциту, з одного боку, та скорочення виробництва м'яса і його споживання з іншого – характерні ознаки сучасного стану ринку м'ясних продуктів України. Такі галузі, як свинарство та вівчарство, в останні роки потрапили у важку кризу. Особливо зменшилось поголів'я свиней на протязі 1987 – 1998 рр. - з 1,16 до 0,35 млн. голів – в 3,32 рази.

За даними Держкомстату України [1] поголів'я овець і кіз за 1990-1997 рр. скоротилося від 8416 до 2662 тис. голів або в 3,56 рази; виробництво вовни - від 29,6 до 6,7 тис. тонн (у 4,45 рази); її закупівля у митому волокні - від 14,4 до 1,0 тис. т; виробництво баранини - від 43 до 25 тис. т (в 1,78 рази); середній настриг вовни на вівцю - від 3,4 до 2,4 кг (в 1,42 рази); вихід ягнят від 100 вівцематок - від 73 до 56 голів.

За даними Мінагропрому [1] собівартість 1 ц вовни в 1997 р. становила 1472,78 грн., приросту овець - 455,88 грн., однієї каракульської смушки - 26,27 грн., а затрати праці на їхнє виробництво відповідно 433, 182 і 24 люд.·год, при рівні збитковості - 86,4; - 59,8; - 58,1 %.

За станом на 1 січня 1998 р., із загальної кількості овець та кіз в

усіх категоріях господарств України, 557 тис. голів або 40,5 % налічувалось в колективних господарствах і 1391 тис. голів або 59,5 % - в особистих (в тому числі кіз - 571 тис. голів). Виробництво натуральної вовни становило, відповідно, 3,7 тис. тонн (55,2 %) і 3,0 тис. тонн (44,8 %) [2].

В фермерських господарствах було 12,6 тис. голів, а вироблено лише 39 т вовни.

На 1 січня 2001 р. загальна кількість овець скоротилася до 1,3 млн. голів [2].

Аналіз останніх досліджень. Аналіз статистичних даних з 1916 року показує, що при падінні поголів'я на протязі 6-10 років відродження його здійснюється за 18-20 років [1].

На думку фахівців, відродження поголів'я здійсниться через 10-15 років. Цей термін може бути значно скорочений за рахунок інвестицій, які можуть забезпечити швидке впровадження нових технологій і інфраструктури галузі.

Щодо комплексного технічного оснащення, то за станом на 1995 рік, рівень механізації виробничих процесів у свинарстві складав 60%, а у вівчарстві – лише 17%.

Відставання вівчарства є закономірним. Причина полягає в тривалому перебуванні овець на пасовищах, а також особливостях утримання їх у стійловий період. Комплексно механізованими є лише окремі підприємства, де вівці цілорічно утримуються у вівчарнях та кошарах без випасання.

Окрім того, у свинарстві частка операцій, що виконуються вручну, сягає 60%, у вівчарстві – 80% [1].

Формулювання цілей статті. Мета статті – вказати на можливі шляхи подальшого розвитку свинарства та вівчарства в Україні і проблеми, які при цьому треба буде розв'язувати.

Основна частина. В період відродження галузі будуть розвиватися як малі, так і великі свинарські ферми, хоч базовою залишатиметься ферма на 3000 голів із закінченим виробничим циклом. З ростом кормової бази доля великих господарств буде зростати. На розмір ферми будуть впливати екологічні проблеми (утилізація гною).

Розраховувати на розвиток фермерських господарств не доводиться, бо вони не мають відповідної матеріально-технічної бази.

Крім того, збільшення кількості поголів'я безпосередньо в населених пунктах (50-60 голів біля своєї садиби) економічно і естетично не виправдано. Створення нової ферми на відстані фермерам економічно не вигідно.

Таким чином, впливає висновок, що насичувати ринок свининою можуть і повинні госпідприємства, які займаються

розведенням свиней і мають достатню виробничу базу.

Перспективні технології, науково - обґрунтовані методи селекційно-племінної роботи, комплексне вирішення питань механізації і автоматизації виробничих процесів сприяють підвищенню продуктивності тварин; на даний час вона складає 300-400 г/добу.

Породний потенціал свиней України здатний одержувати по 500-550 г середньодобового приросту з витратами на 1 кг приросту 4,0 к. од.

Основними причинами низької інтенсивності ведення свинарства в господарствах є кормові проблеми, порушення елементарних вимог щодо відтворення, технологій утримання і годівлі тварин.

Сьогодні треба негайно відновити виробництво збалансованих за енергією і поживністю комбікормів на комбікормових заводах або дати виробничу можливість приготувати їх в господарстві, маючи необхідні для цього домішки і відповідне обладнання.

Маючи малогабаритні комбікормові агрегати, які спроможні переробляти високобілкові бобові корми, господарства можуть одержувати до 1 кг приросту на відгодівлі.

Для транспортування і роздачі сухих кормів розроблені спіральні транспортери, які агрегують з автоматичними годівницями-дозаторами.

Для роздавання вологих кормосумішей в країні розроблені мобільні кормороздавачі.

Для напування поголів'я треба організувати виробництво клапанних напувалок. Розроблено оригінальну конструкцію напувалки, яка не потребує напірної системи водопостачання і забезпечує різке зниження втрат води.

Для утримання свинопоголів'я за традиційними технологіями раціонально розробити уніфіковане станкове обладнання для відтворення і відгодівлі свиней.

Мікроклімат у свинарських приміщеннях забезпечується природною вентиляцією з частковою утилізацією тепла. Для поросят використовується локальний обігрів спеціально розробленими барліжниками.

Треба відходити від спливної системи видалення гною, яка потребує значних ресурсних витрат. Для цього ведуться розробки механічного обладнання для видалення гною з виробничих приміщень (скребкові, скреперні, гвинтові або спіральні транспортери).

Перспективним напрямом рішення проблеми виробництва свинини є організація системи так званих центрів виробництва свинини (ЦВС) на базі свинокомплексів і племоб'єднань. Кожен центр буде мати зону впливу і візьме на себе рішення завдань забезпечення

всієї інфраструктури свинарства.

Центри повинні забезпечувати:

- виробництво свинини;
- вирощування плеmpоголів'я як для власних потреб, так і для реалізації фермам, фермерам і населенню;
- реалізацію молодняка для відгодівлі;
- ветеринарне обслуговування свиноголів'я;
- реалізацію ветеринарних і дезінфікуючих препаратів, засобів;
- виробництво і продаж комбікормів, білково-вітамінних домішок;
- консультації щодо технологічного забезпечення виробництва свинини .

Такі центри повинні бути провідниками перспективних технологій і створення основ ефективного виробництва і забезпечення конкурентоспроможності свинарської продукції.

Однією з таких є розроблена науковцями технологія, в якій використовуються поведінкові особливості свиней в процесах утримання, видалення гною, годування і напування тварин.

Другим напрямом підвищення ефективності галузі є використання енергозберігаючих технологічних процесів утримання свиней у комплексно-механізованому літньому таборі. Завдяки табору забезпечується стабільне благополуччя ферми, оздоровлюється поголів'я, є змога для санації і ремонту приміщень, здешевлюється собівартість свинини

Має технологічні і фінансові переваги рішення утримання свиней на глибокій підстилці, де одночасно здійснюється твердофазна обробка гною з подрібненою соломою і іншими целюлозомісткими матеріалами.

Разом з тим ми вважаємо, що право на життя мають виробництва всіх форм власності і розмірів, в т.ч. малі підприємства.

Основною причиною різкого скорочення поголів'я овець, вовняного напрямку продуктивності, є низька частка вартості вовни - 5-7 % в структурі вартості продукції, тоді як частка переробників і посередників становить 93-95 %. У розвинених країнах частка товаровиробників становить 30 - 40 %.

В той же час аналіз показників собівартості за 1960 - 1997 роки показує, що собівартість 1 ц приросту овець була нижчою, у порівнянні з великою рогатою худобою, на 23 %, свинями - на 27 % і птицею - на 42 %. На виробництво 1 ц приросту худоби і свиней витрачалося кормів більше на 16 - 35 %, у порівнянні з вівцями, а праці відповідно на 12 - 26 %. Галузь відзначається і значно меншою потребою в капітальних вкладеннях.

Крім указаних переваг, вівчарство характеризується багатоплідністю, ранньою здатністю до парування і високою трансформацією білка корму в білок м'яса - 18 %, в той час як щодо бройлерів - 17 %, свиней - 12 %, ВРХ - 6,5 - 9,2 %. За кількістю чистого м'яса і кісток та сухожилля баранина перевищує всі інші види м'яса при оптимальному співвідношенні білка до жиру 17 : 17, більш високому вмісті вітамінів групи В. Баранина не має туберкульозної інфекції. У молоці овець більше сухих речовин в 1,4 рази ; жиру - в 1,8 рази; білка - в 1,7 рази, порівняно з молоком корів; енергетична цінність більша в 1,5 рази.

Конкурентоспроможність вівчарства в сучасних умовах може бути забезпечена завдяки впровадженню ресурсозберігаючої технології, яка буде базуватись на проведенні окоту вівцематок в теплу пору року, що знизить капітальні, енергетичні й трудові витрати в 1,5 рази.

Поряд з цим необхідно провести організаційно-технологічні заходи з переходу у Степовій і Лісостеповій зонах до пасовищної системи утримання овець на культурних і покращених пасовищах з використанням електроогорож та організацією регульованого загінного пасіння тварин. При цьому виникає потреба виведення з господарського обігу 15 - 17 % орних земель для залуження. Перехід на пасовищну систему утримання овець знизить трудові й матеріальні витрати в 3-5 разів.

Науковцями фахових інститутів проведено роботу по створенню електроогорожі з регульованим загінним утриманням овець.

Для цієї технології утримання розроблені самогодівниці грубих та сипких кормів, які забезпечують необхідну підкормку тварин.

Слід відмітити, що ми сьогодні не маємо мобільного обладнання для організації водопостачання на пасовищах. Мається на увазі буріння свердловин, підйом та очищення води.

На період становлення галузі вівчарства при малому поголів'ї доцільно використовувати прості і дешеві технологічні рішення, в першу чергу в кормозабезпеченні тварин при стійловому утриманні. Прийнятною може бути розробка комплексу обладнання на кінній тязі.

Аналіз витрат на виробництво вовни показує, що шляхом удосконалення технологічних процесів відтворення поголів'я, механізації виробничих процесів можливо значно поліпшити економіку виробництва, але конкурувати з австралійською вовною нам не прийдеться.

Вихід тут є. Разом з виробництвом вовни розвивати м'ясне і молочне виробництво.

Для реалізації цього напряму розробляються доцільні установки

для овець і кіз (пересувна і стаціонарна).

Але одержання овечого молока та молока кіз не вирішить проблему в повному обсязі. Тому доцільно розробляти обладнання для переробки в умовах господарств.

Одночасно необхідно чітко визначити економічно вигідні зони виробництва баранини, молока і продуктів їх переробки поблизу курортної зони, великих міст і промислових центрів з розведенням молочних і м'ясних порід овець.

Вовняне і шубно-хутрове вівчарство слід розвивати у віддалених районах з організацією на місці цехів глибокої переробки вовни, овчини, смушків на товари народного господарського призначення: вовняну нитку та вироби з неї, ковдри, куртки, валянки, килими, шуби, кожухи та ін., що дозволить в 4 - 5 разів підвищити прибутки від реалізації готових виробів і суттєво знизити безробіття на селі.

Основою інтенсифікації вівчарства повинна стати їх багатоплідність з отриманням до п'яти ягнят за два окоти. Для різкого підвищення плодючості використовують для схрещування з баранами вівцематок таких порід як романівська, суффольк, фінський ландрас, бурула, кембріджська, клан, оксфорд-даун, шропшир, лейстерська. Так, романівські вівцематки за окот приносять по 5 - 6 ягнят, зафіксовано і випадок народження від однієї романівської матки 13 ягнят за один окіт. За результатами аналізу приросту ягнят з 2 до 4 - 5 місячного віку, середньодобові прирости живої маси в 60 - 120-денному віці по породі оксфорд-даун становили 499 г, шропшир – 386 г, лейстерська - 412 г, а витрати корму на 1 кг приросту, відповідно, 3,44 к. од.; 3,56 к. од.; 3,42 к. од.

Висновки. Прискорити становлення галузей свинарства та вівчарства можна за умови створення сприятливих умов для їх розвитку.

Література.

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденція та перспективи розвитку: Інформаційно-аналітичний збірник. Вип. 3/ За ред. Саблука П.Т. – К.: ІАЕ, 1999.-452 с.
2. Україна у цифрах у 2002 році. Державний комітет статистики України. За редакцією О.Г.Осавуленка. 2003.
3. *Погорельий А.В., Рожков В.Г., Мечта Н.П.* Снижение затрат ручного труда в животноводстве. – К.: Урожай, 1987. – 200 с.
4. *Андрийчук В.Г.* Економіка аграрних підприємств: Підручник. - 2-ге вид., доп. і перероблене. – К.: КНЕУ, 2002.– 624 с.

THE PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN SHEEP BREEDING AND PIG BREEDING

V. Shackiy, S. Kolomiyets

Summary

The analysis of the condition and the suggestion for further development of Ukrainian sheep breeding and pig breeding are given in this article.